

SID

ابزارهای پژوهش

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه‌های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم‌های آموزشی

سامانه ویراستاری (ویرایش متون فارسی، انگلیسی، عربی)

کارگاه‌ها و فیلم‌های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

روش تحقیق کمی

روش تحقیق کمی

آموزش مهارت‌های کاربردی در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش مهارت‌های کاربردی در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش نرم افزار Word برای پژوهشگران

آموزش نرم افزار Word برای پژوهشگران

مطالعات میان رشته‌ای و تغییر در برنامه درسی

پروین احمدی^۱

کلید واژه‌ها: برنامه درسی، تغییر برنامه درسی، مطالعات میان رشته‌ای، برنامه درسی تلفیقی

مقدمه

سیر تحولات سریع علوم و فناوری و نقش آن در جنبه‌های گوناگون جوامع بشری، ضرورت تغییر و نوآوری در برنامه‌های درسی را اجتناب ناپذیر کرده است.

اصطلاح «برنامه درسی» به صورت گسترده در متون تخصصی مربوط به کار برده می‌شود و ناظر بر کلیه فعالیت‌های یاددهی - یادگیری است. برنامه درسی شامل فلسفه آموزش و پرورش، هدف‌ها، محتوا، مواد آموزشی، راهبردهای تدریس، تجربه‌های دانش‌آموزان، ارزشیابی، فضا و زمان و گروه‌بندی دانش‌آموزان می‌شود. تغییر برنامه درسی ممکن است به عنوان هر نوع تغییر در ابعاد یاد شده‌ی برنامه درسی تعریف شود. تغییر در برنامه درسی و توجه به نوآوری در برنامه‌های درسی، سبب تحول در نظام برنامه درسی، بهینه‌سازی و ارتقای کیفی نظام آموزشی خواهد شد. مطالعات میان رشته‌ای در نظام آموزش و پرورش، ناظر بر رویکرد میان رشته‌ای در برنامه درسی در سطوح مختلف تحصیلی است. رویکرد میان رشته‌ای، یکی از انواع مختلف برنامه‌های درسی تلفیقی می‌باشد. در طول تاریخ برنامه درسی تلفیقی، رویکرد میان رشته‌ای، متداول‌ترین رویکرد در برنامه درسی تلفیقی بوده و بیشتر مورد توجه و استفاده قرار گرفته است. به طوری که در غالب موارد برنامه درسی تلفیقی با رویکرد میان رشته‌ای مترادف شده است. به عبارت دیگر، تلفیق برنامه درسی همان برنامه درسی میان رشته‌ای تلقی شده است و صاحب‌نظران این عرصه در نوشته‌ها و اظهارات خود این گونه عمل کرده‌اند (احمدی، ۱۳۹۰). یک نمونه آشکار آن، کتاب «توجه به استانداردها در برنامه درسی تلفیقی» نوشته دریک و برنز^۲ در سال ۲۰۰۴ است. در صفحه دوم این کتاب آمده است: ما در این کتاب دو اصطلاح برنامه درسی تلفیقی یا برنامه درسی میان رشته‌ای را به جای یکدیگر به کار می‌بریم (دریک و برنز، ۲۰۰۴: ۲) و مثال‌ها و شواهدی که ارائه می‌نمایند بر همین اساس است. برنامه درسی میان رشته‌ای، یک نظریه دانشی و رویکرد در برنامه درسی است که آگاهانه روش و سبک خاصی را در بیش از یک رشته‌ی علمی به کار می‌برد تا موضوع، مسئله، مفهوم یا مضمون مورد نظر را از جهات مختلف بررسی کند (احمدی، ۱۳۹۰). برنامه درسی میان رشته‌ای، با تمرکز بر موضوعات و مسائل و تجربیات زندگی، چشم‌اندازی متفاوت ایجاد می‌کند (جی کوبز^۳، ۱۹۸۹). تأثیرات مهمی که رویکرد میان رشته‌ای در اثربخشی و کارایی برنامه‌های درسی، از بعد محتوایی (دانشی) و نگرشی داشته است انکارناپذیر است (وارس^۴، ۲۰۰۱). لذا، ضرورت توجه به رویکرد میان رشته‌ای در برنامه‌های درسی سطوح مختلف آموزشی و تغییر برنامه‌های درسی، از رویکرد سنتی موضوعات مجزا به سمت رویکرد نوین تلفیقی (میان رشته‌ای)، به دلایل مستدل و منطقی گریزناپذیر می‌نماید. بر این اساس، در سال‌های اخیر، برنامه درسی تلفیقی (از جمله میان رشته‌ای) به صورت‌های مختلف (همایش‌ها، کارگاه‌های آموزشی، تهیه و تدوین کتب درسی) در نظام برنامه‌ریزی درسی ایران مورد توجه بوده است. لیکن، علی‌رغم داشتن علم و آگاهی مسئولان امر، نسبت به جایگاه ویژه و ارزشمند این رویکرد مناسب در برنامه درسی، کمتر شاهد عینیت بخشی و کاربرد آن در اجرای برنامه‌های درسی بوده‌ایم. پژوهش حاضر درصدد است به ضرورت تغییر و تحول در نظام برنامه درسی ایران، نقش و اهمیت رویکرد میان رشته‌ای در برنامه درسی و چالش‌ها و موانع و محدودیت‌های رویکرد میان رشته‌ای در برنامه درسی بپردازد.

روش

^۱ نویسنده مسؤؤل، عضو هیئت علمی دانشگاه الزهرا (س) (pahmadi@alzahra.ac.ir)

2Drake & Burns

3Jacobs

^۴Vars

پژوهش حاضر از نوع تحقیقات کاربردی و روش پژوهش، توصیفی، تحلیلی است. هم‌چنین، با مطالعه مبانی نظری موجود در زمینه برنامه درسی تلفیقی و میان رشته‌ای و بررسی کتابخانه‌ای و مطالعه و بررسی پیشینه پژوهشی در این رابطه، به جمع‌آوری اطلاعات و مستندات در این زمینه می‌پردازد.

یافته‌ها

ضرورت تغییر در برنامه درسی نظام آموزشی ایران و تغییر جهت‌گیری برنامه‌های درسی از رویکردهای سنتی به سمت رویکردهای نوین، توجه به رویکرد میان رشته‌ای در برنامه درسی را اجتناب ناپذیر ساخته است. از جمله دلایل ضرورت تغییر در برنامه درسی را می‌توان تغییر رویکردهای جهانی یاددهی - یادگیری، تغییر سیاست‌های کلی کشور و وزارت آموزش و پرورش، تغییر محتوای علمی (دانش)، تغییر شرایط و مقتضیات اجتماعی، تغییر هدف‌های آموزشی، تغییر روش‌های آموزش، تغییر روش‌های ارزشیابی، تغییر در جدول مواد درسی و ساعات هفتگی درس‌ها (تغییرات کمی)، تغییر نظرات معلمان، تغییر فراگیران، ارزشیابی از برنامه‌های درسی دانست.

بحث و نتیجه‌گیری

اهمیت توجه به رویکرد میان رشته‌ای در برنامه درسی، به عنوان یک رویکرد نوین و متفاوت، به دلایل اهمیت محتوایی (دانشی) و نگرشی این رویکرد باز می‌گردد که شواهد و تجارب متعدد بر آن تأکید دارند. چالش‌ها و موانع و محدودیت‌های رویکرد میان رشته‌ای در برنامه درسی، از جمله موارد زیر می‌باشند: ساختار سنتی نظام آموزشی، تغییر در نگرش و فرهنگ حاکم بر نظام آموزشی، تقویم آموزشی موجود، توجه به تلفیق به عنوان یک هدف نه وسیله، التقاط ناموزون و عدم انسجام برنامه درسی بین رشته‌ای جزم اندیشی و تعصب در طراحی برنامه درسی میان رشته‌ای، زمان مورد نیاز برای طراحی برنامه درسی میان رشته‌ای، شیوه‌های یاددهی - یادگیری سنتی، طرح اجرایی تلفیق، منابع مالی، مادی و انسانی مورد نیاز، افت اجرایی، ابهام، ناهماهنگی و عدم اطمینان، زمان مورد نیاز. دانش و آگاهی نسبت به عواملی که برشمرده شد، دست اندرکاران و مسئولان امر برنامه‌ریزی درسی کشور را ترغیب می‌نماید تا با فراست و واقع‌بینی لازم، به امر برنامه‌ریزی درسی کشور در سطوح مختلف تحصیلی همت گمارند.

منابع

احمدی، پروین (۱۳۹۰). طراحی و سازمان‌دهی محتوای برنامه درسی، رویکرد بین رشته‌ای در برنامه درسی تلفیقی. تهران: آبیژ.

Drake, S & Burns, R. (2004). Meeting Standards Through Integrated Curriculum. ASCD. Va: Alexandera.

Jacobs, H. H. (1989). Interdisciplinary Curriculum Options: A Case for Multiple Configurations.. *Educational Horizons*. Fall, 1989: 25-27.

Vars, G. F. (2001). Integrated Curriculum in Historical Perspective. *Educational Leadership*. 49/2 : 14-15.

SID

ابزارهای پژوهش

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه‌های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم‌های آموزشی

سامانه ویراستاری (ویرایش متون فارسی، انگلیسی، عربی)

کارگاه‌ها و فیلم‌های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

روش تحقیق کمی

روش تحقیق کمی

آموزش مهارت‌های کاربردی در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش مهارت‌های کاربردی در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش نرم افزار Word برای پژوهشگران

آموزش نرم افزار Word برای پژوهشگران